

A GÉPIPARI TUDOMÁNYOS EGYESÜLET MŰSZAKI FOLYÓIRATA

2019/2.

44 oldal LXX. évfolyam

TARTALOM

Ebben a munkában a részecske csoport optimálás és a méhcsalád algoritmusai közötti összehasonlítást mutatjuk be különböző vizsgálati módszerekkel. Minden algoritmust részletesen ismertetünk, és bemutatjuk a matematikai modelljüket. Megállapítást nyert, hogy a részecske csoport optimálás jobb, mint a mesterséges méhcsalád, módszer és egy speciális tesztfüggvény esetében a mesterséges méhcsalád nem tudott megfelelő megoldást találni.

A nyomástartó edények manapság fontos szerepet töltenek be a mérnöki tevékenységben. Ezért a hozzájuk kapcsolódó költségek minimálása kulcsfontosságú lehet a termelési költségek vagy a működési költségek szempontjából. Ezeket a szerkezeteket általában hegesztik. Ezért a helyes hegesztési technológia és a töltőanyag kiválasztása fontos szempont a költségek megtakarításában. Működési oldalról a karbantartás költsége és a ciklusok száma fontos, mert fáradás adódhat a szerkezetnél.

3. Nagy Szilárd, Dr. Jármai Károly FPA ALGORITMUS IMPLEMENTÁLÁSA MASSZÍVAN PÁRHUZAMOS ARCHITEKTÚRÁRA 16

Az evolúciós algoritmusok hatékony eszközök a nemlineáris, többdimenziós optimálási problémák megoldására. A nagyméretű problémák megoldása gyakran időigényes. A GPU-k (grafikus feldolgozó egység) evolúciója az elmúlt években lehetővé teszi számukra, hogy általános célú számításokra használják őket. Ebben a tanulmányban bemutatjuk az FPA (Virág megporzás algoritmus) algoritmusának GPU-n való megvalósítását és az elért eredményeket.

4. Szűcs Renáta, Galambos József, Dr. Virág Zoltán és Dr. Jármai Károly

EMELŐASZTAL TERVEZÉSE, BASIC

ENGINEERING 20 Ebben a munkában az emelőasztal-konstrukciók csoportjában bemutattuk az alaptechnikát. Ezeket az asztalokat kisebb vagy nagyobb tömegek emelésére használják. A platform hossza és szélessége nagyon eltérő lehet. A függőleges vagy vízszintes irányban az ollók száma nagyban befolyásolja az alkalmazhatóságot és a terhelést. A vizsgálat azt mutatja, hogy a minimális tömegű, vagy költségű szerkezet kialakítása érdekében végzett innovatív tervezés nem könnyű, sok variáns lehet.

Ez a tanulmány a kompakt autó hűtők áramlás dinamikája számításával (CFD) foglalkozik és az ezzel történő hőteljesítményének paraméteres elemzését célozza meg. Az elemzést különböző levegősebességeken hajtottuk végre különböző hűtőbordák modellezésével, mint például valódi hűtőbordák és porózus közegek alkalmazása. A vizsgálathoz használt CFD szoftver SC-Tetra volt.

6. Kászonyi Gábor – Dr. Jármai Károly HEGESZTETT CSARNOKKERET OPTIMÁLÁSA TÖMEGRE ÉS

7. Alaa Al-Fatlawi, Dr. Jármai Károly, Dr. Kovács György

MÉHSEJTVÁZAS KOMPOZIT PANELEK TERVEZÉSE ÉS

BORDÁSCSÖVES HŐCSERÉLŐ HŐÁTADÁSI FOLYAMATÁNAK VIZSGÁLATA CFD-VEL

CFD ANALYSIS OF FINNED TUBE HEAT TRANSFER PROCESS

Petrik Máté^{*,} Dr. Szepesi Gábor^{**}, Dr. Jármai Károly^{***}

ABSTRACT

This paper aimed to fulfil the parametric analysis on the heat performance of a compact automotive radiator using computational fluid dynamics (CFD). The analysis has been carried out at different air velocities with different fins modelling such as real fins and as porous media. The used CFD software to this study was SC-Tetra. The fluids are incompressible, the flow was threedimensional and turbulent. The geometry of the fins has a high impact to the heat transfer coefficient and the heat performance, so the shape, the size and the thickness of the fins are compared to each other. Our goal to find a dependable Nu-number correlation for this type of heat exchanger and using this function to find the optimal shape of the radiator, which can cool the cooling liquid to the necessary value and has the smallest weight.

1. BEVEZETÉS

bordáscsöves hőcserélők külön А csoportot képviselnek a felületi hőcserélők között. Ezeket a berendezéseket leggyakrabban olyan helyen alkalmazzák, amkor az egyik hőátadásban szereplő közeg gáz halmazállapotú, például járművek esetén vagy légkondicionáló rendszerekben. A bordákkal a hőátadó felület növelhető meg jelentős mértékben, bár ezáltal ellenállásokat helyezünk az áramlási térbe, melynek következménye egy kisebb hőátviteli tényező lesz. A szakirodalomban több elmélet is található, viszont általánosságban elmondható, hogy nem léteznek olyan tartományban használható összefüggések, széles köszönhetően a borda geometriájának.

Az analitikus számítás nehézségei ellenére mind ipari, mind háztartási felhasználása jelentős. Risberg et al. [1], Liping és Wong [2], valamint Awbi [3] a lakóházakban használt radiátorok konvektív hőátadásával kapcsolatban végzett kutatásokat. Oliet et al [4], valamint Astrouski et al. [5] autóhűtő radiátorokkal kapcsolatos tanulmányokat készítettek. Ezek a berendezések a motorhűtő rendszer legfontosabb elemei: a zárt rendszerben keringtetett hűtőfolyadék a motorblokkot hűti azáltal, hogy felveszi a robbanás hőjét, mely hőt később a radiátoron keresztüláramló levegőnek ad le. Az autóhűtő radiátor tervezésénél a geometriai méretek megválasztása létfontosságú. Kis méretek esetén a hőcserélő teljesítménye túl kis érték lesz, mely rövid idő alatt a motorblokk túlhevül. Túl nagy méretek esetén pedig a radiátor befoglaló méretei lesznek túl nagyok, melynek következménye a tömeg növekedése.

A szakirodalomban számos bordageometria érhető el, közös jellemzője, hogy melyek а gázoldalon tapasztalható hőátadási tényező tapasztalati összefüggéssel számítható. A Nu-szám értéke függ a bordák alakjától (négyszögletes vagy kör alak; hosszanti vagy radiális irányú bordák), az áramló közeg közepes hőmérsékletén vett anyagjellemzőitől és a sebességétől. Ilyen esetekben nem kell az áramlás jellegét vizsgálnunk, mivel a bordák miatt biztos, hogy turbulens lesz az áramlás.

Számos kutató végzett vizsgálatokat a különböző típusú bordák hőátadásával kapcsolatban. Jang et al [6] háromdimenziós szimulációs vizsgálatok végzett négyszögletes bordákra, egy sorban elhelyezett és eltolt csövek esetén (1. ábra).

1. ábra: Egy sorban és eltolva elrendezett csövek

Méréses és szimulációs vizsgálataikban kimutatták, hogy az eltolt csőosztás jobb hőátadási tényezőt fog okozni. Ennek oka az, hogy a gáz a legkisebb ellenállás irányában áramlik, így a sorban elhelyezett csöveknél nem vesz részt az egész hőátadó felület a hőcserében, míg eltolt csőosztás esetén gyakorlatilag ez a hatás nem lép fel.

A másik gyakran használt bordatípus a louver borda. A légkondicionáló rendszerekben és járműveknél is ezt a

^{*} tanársegéd, Miskolci Egyetem Vegyipari Gépészeti Intézeti Tanszék

^{**} egyetemi docens, Miskolci Egyetem Vegyipari Gépészeti Intézeti Tanszék
*** egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Vegyipari Gépészeti Intézeti Tanszék

felépítést használják (hasonlóan a nagyteljesítményű számítógépek vízhűtéses processzorhűtőihez). Ilyenkor több, nagyon kis keresztmetszetű csőben áramlik a hűtőfolyadék, és ezeket a csöveket ezek a lamellás bordák kötik össze. A 2. ábrán ilyen kialakítások láthatók.

2. ábra: Lamellás bordák háromszög- a) és négyszögosztással b)

Chang et al. [7], Achaichia et al. [8] és Jin Sheng et al. [9] végeztek vizsgálatokat ezekkel a bordákkal kapcsolatban, ahol változtatták a lamellák geometriai adatait és osztását, valamint a cső keresztmetszetét. Kimutatták, hogy nem létezik általánosan használható empirikus összefüggés, csak nagyon szűk geometriai adatok között lehet viszonylag jól illeszkedő összefüggést létrehozni.

2. HŐTANI SZIMULÁCIÓ

2.1. Szimulációs technikák

A CFD-szimulációk a kereskedelmi forgalomban elérhető SC-TETRA szoftverrel készültek. Ezzel a programmal a bordák által képviselt kiterjesztett felület két különböző módszerrel is modellezhető: fizikai modellként, amikor minden egyes bordát a kívánt geometriával valamilyen 3D-s modellező szoftverrel megrajzolunk, illetve porózus térfogatként, amikor az összes bordát és a közöttük lévő gáz-térfogatot egyetlen térfogatként modellezünk. Tanulmányunkban a kétféle modellezési módszert hasonlítottuk össze.

Abban az esetben, amikor a bordákat fizikailag létező bordaként modellezzük (3. ábra), a lehető legpontosabban járunk el. Pontosan definiálható, mi lesz az áramlási tér, mi lesz a hőcserében részt vevő fal, valamint a hálósűrítésre vonatkozó beállítások is megadhatók.

3. ábra: Fizikai borda modellje

Ennek a módszernek pontosan ezek a jellemzők lesznek a hátrányai is: mind a geometria modell megalkotása, mind a felületek definiálása sokkal nagyobb odafigyelést igényel, a falak melletti hálósűrítés pedig a számítási időt fogja növelni.

A vizsgálatainkban egy 60 mm hosszú, 10 mm külső és 8 mm belső átmérőjű csövet modelleztünk, melyen 30 db, 20x20 mm-es, 0,5 mm vastagságú, négyzet alakú bordát helyeztünk el, melynek sematikus vázlatát a 4. ábra mutatja. A cső és a bordák mind alumíniumból készültek.

4. ábra: A bordás cső sematikus vázlata

Ezzel szemben, amikor a bordákat egyetlen porózus térfogatként modellezzük, a geometriai modellben csak a befoglaló méreteket kell figyelembe vennünk, a bordákra vonatkozó paramétereket a hálóval együtt kell definiálnunk.

1. táblázat: A vizsgált geometria

Geometria	Jele	Érték
Borda szélesség	W	20 mm
Borda magasság	Н	20 mm
Borda vastagság	t	0,5 mm
Bordaköz	S	1 mm
Cső külső átmérő	D_o	10 mm
Cső belső átmérő	D_i	8 mm
Bordák száma	n_b	30
Cső hossza	L	60 mm
Teljes hőátadó felület	A_{total}	0,01049 m ²
Cső hőátadó felülete	$A_{cs \ddot{o}}$	0,0011 m ²

5. ábra: A porózus térfogat modellje

2.2. Peremfeltételek

Az áramló levegőt konvencionális fluidumként kezeltük, melynek az anyagjellemzőit 20 °C-on vettük figyelembe, a gravitációs gyorsulást pedig az y-tengely irányában. A levegő áramlása egy dimenziós a z-tengely mentén, nagysága 8 m/s. A szimulációban a hősugárzás hatását elhanyagoltuk. A levegő belépő hőmérséklete 20°C.

A hűtőfolyadék inkompresszibilis vízként került modellezésre. Belépő hőmérséklete 60°C, sebessége 0,2 m/s az x-tengely irányában. A víz anyagjellemzőinek hőmérséklet-függésétől eltekintettünk, az anyagjellemzők értékét a 20°C-nak megfelelő értékre állítottuk be.

Mindkét közeg kilépő felületére statikus nyomás peremfeltételt állítottunk be. Figyelembe véve a turbulencia hatását, mind a belépő, mind a kilépő felületekre a belépő turbulencia értékét 0,0001 m²/s² értéknek feltételeztük.

A szimulációkat SC-Tetra szoftverrel végeztük, az alkalmazott turbulencia-modell a realizable k-EPS, a nyomáskorrekcióra vonatkozó modell pedig a SIMPLEC módszer volt.

2.3. Hálózás és eredmények

A modellek alkalmazhatóságának érdekében az első vizsgálatot a fizikai bordás modellel végeztük. A hőátadás hatásának érdekében a hőátadó felületekre hálósűrítést alkalmaztunk. Mivel a bordák falvastagsága 0,5 mm volt, a hálósűrítést ettől kisebb értékre kellett beállítani. A modellben 10⁻⁴ m nagyságú réteget alkalmaztunk 3 rétegben, 1,1-szeres sűrítéssel. Az egyenletesebb háló érdekében hexahedral típusú elemeket is alkalmaztunk a modell szélső felületein. Ezekkel a beállításokkal a háló elemszáma 9,8 millióra adódott (6. ábra). A szimuláció kalkulációja 2 óra 45 percig tartott és kialakult a stacionárius állapot (a reziduálok 10⁻⁴ érték alá csökkentek). A kapott eredmények azt mutatják, hogy a kilépő levegő átlagos

sebessége 23,08°C, míg a kilépő víz átlagos hőmérséklete 57,98°C volt (7. ábra).

6. ábra: A fizikai bordára alkalmazott háló részlete

7. ábra: A fizikai bordával kapott hőmérséklet-eloszlás

A porózus térfogat alkalmazásával a számítási teljesítmény csökkenését szerettük volna elérni. Ezt bizonyítandó 2 hálósűrűséggel végeztük el a szimulációt erre a modellre. Ezekben az esetekben is alkalmaztunk felületi hálósűrítést a cső és a porózus térfogat, valamint a porózus térfogat és a levegő között. A kisebb háló ~1,5 millió elemet tartalmazott, a stacionárius állapotot 299 iterációs lépés után értük el, melynek számítási ideje mindössze 35 perc volt. A hőmérséklet-profilt a 8. ábra mutatja:

8. ábra: A kisebb porózus térfogattal kapott hőmérséklet-eloszlás

Az összehasonlítás alapja ismét a kilépő felületek átlagos hőmérséklete volt, mely jelen esetben a levegőre 22,33°C-ot, míg a hűtővízre 58,18°C-ot eredményezett. A két modell között a levegőre 3,35%, vízre pedig 0,34% adódott.

A hálófüggetlenségi vizsgálathoz az előbb vizsgált hálót egy nagyságrenddel tovább sűrítettük, mely 8,37 milliós elemszámot eredményezett. Ez a szám még mindig kisebb érték, mint amit a fizikai bordás modellnél alkalmaztunk, tehát azt vártuk tőle, hogy gyorsabban szolgáltat eredményt. Stacionárius megoldás viszont 850 iteráció után sem kaptunk, a hőmérséklet reziduálokra vonatkozó feltétel nem teljesült. A számítás 4 óra 43 percig tartott, a 850 iteráció után kapott átlagos hőmérsékletek pedig 22,74°C és 58,00°C lettek. Ezek az eredmények még kisebb eltérést mutatnak a fizikai bordás modellhez képest, de alkalmazásával nem értük el azt a célt, amiért az összehasonlítás készült. A 9. ábra az előbb bemutatott modell hőmérséklet-eloszlását mutatja:

9. ábra: A nagyobb porózus térfogattal kapott hőmérséklet-eloszlás

2. CFD EREDMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ EMPIRIKUS EREDMÉNYEKKEL

Ahogy a hőátadási folyamatok jelentős hányadánál, a bordás csövek hőátadását is empirikus összefüggésekkel határozhatjuk meg. Jelen tanulmány a CFDszimulációval kapott eredményeket Cengel [10] tapasztalati összefüggéseivel számított hőátadási tényezőkkel hasonlítja össze.

3.1. Vízoldali hőátadási tényező

A hűtőfolyadék kör keresztmetszetű vezetékben áramlik. Az alkalmazandó összefüggés az áramlás jellegétől függ, mely a Re-szám függvénye:

$$\operatorname{Re}_{w} = \frac{v_{w} \cdot D_{i} \cdot \rho_{w}}{\eta_{w}} = 3355,068 \tag{1}$$

Mivel az áramlás átmeneti, az alkalmazott Nuösszefüggés:

$$Nu_w = 0,008 \cdot Re_w^{0,9} \cdot Pr_w^{0,43} = 19,149 \tag{2}$$

ahol a Pr-szám értéke 3,012. Ezekből a hőátadási tényező értéke

$$\alpha_{\rm w} = \frac{{\rm Nu}_{\rm w}\cdot\lambda_{\rm w}}{{\rm D}_{\rm i}} = 1560, 2\frac{{\rm W}}{{\rm m}^2{\rm K}} \tag{3}$$

3.2. Levegőoldali hőátadási tényező

Mivel a bordák a csőre merőlegesen helyezkednek el, ezért az ilyen orientációjú bordákra vonatkozó összefüggést kell alkalmazni. Ebben az esetben is a Reés Nu-szám meghatározásával kell kezdeni a számítást, majd a kapott hőátadási tényezőt a bordahatásfok értékével korrigálni kell.

$$\operatorname{Re}_{a} = \frac{\operatorname{v}_{a} \cdot W \cdot \rho_{a}}{\eta_{a}} = 10621,49 \tag{4}$$

Az összefüggésben a karakterisztikus hossz a bordák magassága. Az tényezők számításában (ahogy a szimulációban is) az anyagjellemzők hőmérsékletfüggésétől eltekintettünk. A levegő Pr-száma 0,708, így a Nu-szám értéke:

$$Nu_a = 0,228 \cdot Re_a^{0,731} \cdot Pr_a^{0,33} = 178,31$$
 (5)

melyből 229,207 W/(m²K) hőátadási tényező adódik. A bordahatásfok számításához meg kell határoznunk egy ζ bordaparamétert:

$$\zeta = \left(\frac{W - D_o}{2} + \frac{t_f}{2}\right) \cdot \sqrt{\frac{\alpha_{a*}}{\lambda_f \cdot t_f}} = 0,245$$
(6)

A paraméter ismeretében a bordahatásfok meghatározása grafikonból történhet [10], mely jelen esetben 0,8804-es értéket jelent, melyből a módosított hőátadási tényező 201,79 W/(m²K) értéket jelent a levegőoldalon.

3.3. Hőteljesítmény számítása

A teljes hőcserélőt jellemző hőátviteli tényező számítása is módosul a bordák által képviselt kiterjedt hőátadó felület miatt:

$$k = \frac{1}{\frac{1}{\frac{1}{\alpha_{a}} + \frac{A_{\text{total}}}{A_{\text{cső}}} \cdot \frac{\lambda_{\text{cső}}}{s_{\text{cső}} + \frac{1}{\alpha_{w}}}} = 90,1\frac{W}{m^{2}K}$$
(7)

A logaritmikus hőmérséklet-különbség számításához felhasználjuk a fizikai bordás modell szimulációjából a kilépő hőmérsékletek értékeit, így

$$\Delta T_{n} = T_{w,i} - T_{a,o} = 37,98^{\circ}C$$
(8)

és

$$\Delta T_{k} = T_{w,o} - T_{a,i} = 36,92^{\circ}C$$
(9)

melyből ΔT_{LOG} =37,45°C érték adódik. Az értékekből számítható a hőteljesítmény:

$$\dot{\mathbf{Q}} = \mathbf{k} \cdot \mathbf{A}_{\text{total}} \cdot \Delta \mathbf{T}_{\text{LOG}} = 35,41 \text{W}$$
 (10)

A numerikus szimulációkból kapott hőteljesítmények értékét a következő táblázat tartalmazza:

2. táblázat Hőteljesítmények			
Fizikai borda Kis porózus		Nagy porózus	
83,61 W	75,33 W	82,78 W	

Az eredményekből látszik, hogy az analitikus számítással kapott eredmények sokkal kisebbek, mint a numerikus szimulációval kapott eredmények. Ebből kijelenthető, hogy az általánosan használható empirikus összefüggések az ilyen viszonylag egyszerű bordás csőre nem alkalmazhatók. Ahhoz, hogy a bemutatott geometriára jól illeszkedő empirikus összefüggést állítsunk fel, mérésre és további szimulációs vizsgálatokra van szükség. A közeljövőben a bordák hatására vonatkozó analíziseket fogunk végezni, melyekben a csövek geometriáját állandónak tekintve a bordák távolságának, alakjának és méretének hatását vizsgáljuk.

5. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A cikkben/előadásban/tanulmányban ismertetett kutató munka az EFOP-3.6.1-16-2016-00011 jelű "Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése" projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg"

6. IRODALOM

- [1] D. Risberg, M. Risberg, and L. Westerlund, "CFD modelling of radiators in buildings with user-defined wall functions," *Appl. Therm. Eng.*, vol. 94, pp. 266– 273, 2016.
- [2] L. Wang and N. H. W. Ã, "Coupled simulations for naturally ventilated rooms between building simulation (BS) and computational fluid dynamics (CFD) for better prediction of indoor thermal environment," vol. 44, pp. 95–112, 2009.
- [3] H. B. Awbi, "Calculation of convective heat transfer coefficients of room surfaces for natural convection,"

Energy Build., vol. 28, no. i, pp. 219-227, 1998.

- [4] C. Oliet, A. Oliva, J. Castro, and C. D. Pérez-Segarra, "Parametric studies on automotive radiators," *Appl. Therm. Eng.*, vol. 27, no. 11, pp. 2033–2043, 2007.
- [5] I. Astrouski, M. Raudensky, and I. Krásny, "Polymeric hollow fiber heat exchanger as an automotive radiator," vol. 108, pp. 798–803, 2016.
- [6] J.-Y. Jang, M.-C. Wu, and W.-J. Chang, "Numerical and experimental studies of threedimensional platefin and tube heat exchangers," *Int. J. Heat Mass Transf.*, vol. 39, no. 14, pp. 3057–3066, 1996.
- [7] Y. J. Chang and C. C. Wang, "A generalized heat transfer correlation for louver fin geometry," *Int. J. Heat Mass Transf.*, vol. 40, no. 3, pp. 533–544, 1997.
- [8] A. Achaichia and T. A. Cowell, "Heat transfer and pressure drop characteristics of flat tube and louvered plate fin surfaces," *Exp. Therm. Fluid Sci.*, vol. 1, no. 2, pp. 147–157, 1988.
- [9] J. S. Leu, M. S. Liu, J. S. Liaw, and C. C. Wang, "A numerical investigation of louvered fin-and-tube heat exchangers having circular and oval tube configurations," *Int. J. Heat Mass Transf.*, vol. 44, no. 22, pp. 4235–4243, 2001.
- [10] Y. A. Cengel, *Heat Transfer A Practical Approach. Second Edition.* McGraw-Hill International Editions, 2002.